

ชุมชนดอนมะลิ : ศูนย์กลางวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี¹

Don Mali : A Centre of Tai Song Dum Culture in Surat Thani Province

กฤษณะ ทองแก้ว²

Krishna Thongkaew

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ บันทึกประวัติชีวิตบุคคล สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานีภายใต้ข้อถกเถียงว่าการสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่มีศูนย์กลางทางวัฒนธรรม

จากการวิจัย พบว่า ชุมชนดอนมะลิ คือชุมชนแรกของชาวไทยทรงดำในสุราษฎร์ธานีที่ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2497 และอพยพเข้ามาอีกครั้งใน พ.ศ. 2500 จากนั้นพระสงฆ์ชาวไทยทรงดำได้เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างสำนักสงฆ์ที่พัฒนามาเป็นวัดดอนมะลิ โรงเรียนบ้านไทรงาม ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำ ในชุมชนมีหมอเสนาที่ทำหน้าที่ในเชิงพิธีกรรม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการรวมกลุ่มยุวชนสืบสานวัฒนธรรม ช่างฝีมือ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ส่งผลให้ปัจจุบันชุมชนดอนมะลิกลายเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำสำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ชุมชนบ้านดอนมะลิ ชุมชนวัฒนธรรมไทยทรงดำ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างภูมิทัศน์ใหม่ของชาวไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปี 2560

² ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Abstract

This research paper investigates the establishment of Tai Song Dum Ethnic Community in Surat Thani Province. Main arguments of the paper focus on cultural maintenance of Tai Song Dum ethnic group that is conducted through relationships within the cultural network. A qualitative methodological approach is used to conduct the study. Observation, a life-history approach, an in-depth interview, and a group interview are used as research tools to collect the field data.

Research results found that Don Mali Community is the first Tai Song Dum ethnic community in Surat Thani Province. This community was established in 1954 by the locals and the monks whose ethnicity is Tai Song Dum followed by the other groups of people who later evacuated to the community in 1957. The monks have played important roles in constructing important community places such as Don Mali temple, Ban Sai Ngam School, and Tai Song Dum Ethnic Learning Centre. Many rituals are performed by Mor Sane who is a traditional ritual practitioner in the community, and groups of Tai Song Dum people are formed in order to drive the community as a cultural preservation youth group, a handicraft group, and a local saving group. These conditions affect the community to become a center of Tai Song Dum ethnic culture in Surat Thani Province.

Keywords : Tai Song Dum ethnic group, Don Mali community, Tai Song Dum community

บทนำ

ชุมชนดอนมะลิเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวไทยทรงดำตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปี เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันตั้งอยู่ในหมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชาวไทยทรงดำเรียกขานพื้นที่เหล่านี้ว่า “คลองแม่น้ำ” ซึ่งมีลักษณะภูมิณีเวศที่ราบลุ่มจึงได้เลือกพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่อยู่อาศัยและวิถีการผลิต ชาวไทยทรงดำในคลองแม่น้ำอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ 2 อำเภอ 4 ตำบล 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม หมู่ที่ 2 ตำบลกรูด หมู่ที่ 5 ตำบลท่าสะท้อน และหมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน นอกจากนี้ก็มีชาวไทยทรงดำอพยพออกจากชุมชนดอนมะลิไปอยู่ที่ย่านถนนพหลุศิริ เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอบ้านนาสาร บ้านดอนกระทุ่ม หมู่ที่ 7 ตำบลมะลวน อำเภอพุนพิน บ้านแหลมยุง หมู่ที่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา และชุมชนหน้าถ้ำเสือขบ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำราด ตำบลบ้านท่าเียน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนของชาวไทยทรงดำ บ้านดอนมะลิ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เก็บข้อมูลด้วยการบันทึกประวัติชีวิตบุคคล สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 กรณีศึกษา การสังเกตการณ์และสนทนากลุ่มชาวไทยทรงดำ 3 ชุมชน จากชุมชนบ้านแหลมยุง ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา ชุมชนพุลศิริ อำเภอบ้านนาสาร และชุมชนบ้านดอนมะลิ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วรรณกรรมและทฤษฎี

การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในเชิงประวัติศาสตร์ (ภัทริยา ยิมเรวัต, 2544) ความเชื่อพิธีกรรม (อภิญวัฒน์ โพธิ์सान, 2552) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (ชวน เพชรแก้ว, 2547) และขาดการศึกษาชาวไทยทรงดำในฐานะผู้กระทำการ ที่มีความสามารถในการใคร่ครวญย้อนคิดทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคม คือกฎเกณฑ์และทรัพยากรทางสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) นำเสนอมุมมองลักษณะของปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการของรัฐชาติ และสิทธิของพลเมือง การวิเคราะห์ขั้นสูง ช่วงเวลา ภูมิศาสตร์ ลักษณะของภาวะสมัยใหม่ การสอดส่องดูแล สงคราม เป็นต้น (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ให้ความสำคัญกับ การปฏิบัติทางสังคม ความรู้ และทักษะระดับของการตระหนักรู้และสำนึก ความสำเร็จของเวลาและพื้นที่ และอำนาจ ผู้กระทำ และวิถีชีวิตในการควบคุม (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2555) เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนดอนมะลิ ชาวไทยทรงดำได้อพยพลงมาสร้างชุมชนชาวไทยทรงดำใน พ.ศ. 2497 ต่อมาก็ตั้งชื่อว่า บ้านดอนมะลิ ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอบุพผิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การอพยพจากภาคกลางครั้งนั้นนำโดย นายทัศน สระทองแพ ซึ่งมาตั้งหลักปักฐานในชุมชนบ้านทับชัน-ไทรงาม เป็นคนแรกพร้อมด้วยนายชอบ ตามมาด้วย นายแดง แคนคุ่ม และนายแดง ยอดเพชร ต่อมาใน พ.ศ. 2500 มีการอพยพตามกันมาอีกะลอกหนึ่ง ซึ่งเดินทางมาจากหลายจังหวัด เช่น จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรี ได้เข้ามาจับจองที่ดินและมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณสองฟากฝั่งแม่น้ำตาปิตอนช่วงกลางๆ ซึ่งด้านหนึ่งเป็นทุ่งกว้างที่เรียกว่า “ทุ่งปากขอ” อีกด้านหนึ่ง คือหมู่บ้านทับชัน หมู่บ้านไทรงาม และหมู่บ้านท่าสะท้อน (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559) นายคุณ บัวแก้ว ครูภูมิปัญญาด้านภาษาไทยทรงดำและหมอลำเฮือน เล่าว่าในอดีตการทำมาหากินนั้น

ยากลำบาก เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาวะน้ำขัง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างนั้น ก็ต้องมีการหาที่ทำมาหากินใหม่ที่ดีกว่า จึงได้อพยพกันมา โดยผู้ที่ได้อพยพมาก่อนได้มีการพูดคุยชักชวนให้ตามกันมาอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เริ่มจาก นายทัศน สระทองแพ เป็นผู้ริเริ่มมาปักหลักอยู่อาศัยเป็นคนแรก ขั้นตอนการโยกย้ายถิ่นฐาน ก่อนที่จะย้ายเข้ามาอยู่ก็มาดูแลติดต่อไว้ล่วงหน้าแล้ว และค่อยกลับไปอพยพครอบครัวในภายหลัง ด้วยอาชีพดั้งเดิมที่ภาคกลาง คือทำนาเพราะภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มสำหรับการเดินทาง ส่วนใหญ่จะมาทางรถไฟแล้วลงที่สถานีชุมพร พักที่ชุมพร 1 คืน จากนั้นก็ต่อลงมาที่สุราษฎร์ธานี (สัมภาษณ์เชิงลึก นายคุณ บัวแก้ว, 2559) แล้วนั่งเรือเมล์ไปอำเภอเคียนซา ก่อนจะมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่บริเวณที่สองฝั่งแม่น้ำตาปี ต่อมา พ.ศ. 2498 หลวงพ่อแอ พระครูสุนทรวิจิตรธรรม อดีตเจ้าอาวาสวัดดอนมะลิ เป็นผู้นำในการสร้างโรงเรียนบ้านไทรงามขึ้นมาให้กับลูกหลานในชุมชน ชาวบ้านต่างร่วมใจกันสร้างโดยไม่ต้องจ้างใครที่ไหน ซึ่งใช้ระยะเวลาสร้าง 2 - 3 ปี ในการร่วมแรงร่วมใจสร้างจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ ชุมชนเป็นปึกแผ่นจริงๆ ก็ในราว พ.ศ. 2503 ชาวไทยทรงดำพากันอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น สองฟากฝั่งแม่น้ำตาปีไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแบบอย่างเดิมอย่างทางภาคกลางกันแล้ว แต่จะตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายตามสังคมปึกซีได้ ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างสำนักสงฆ์ขึ้นที่บริเวณวัดดอนมะลิ ในปัจจุบันนี้ เพื่อเป็นสถานที่รวมจิตใจ โดยหลวงพ่อแอเป็นศูนย์รวมน้ำใจอันสำคัญ พี่น้อง ชาวไทยทรงดำเมื่ออพยพมาที่สุราษฎร์ธานีก็หวังว่าจะมาทำนา เพราะเหมาะแก่การทำนา เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำแต่พอมมาถึงก็มีอุปสรรคทำให้ทำไม่ได้ ถึงทำไปก็ไม่ไ้ผล เพราะฝนตกชุกน้ำท่วมบ่อย ทำให้เกิดความเสียหายมีสัตว์รบกวนมากด้วย จึงล้มเลิกการทำนาไปในที่สุด ต่อมาเมื่อมาอยู่ได้ 1 - 2 ปี จึงมีการเริ่มปลูกผัก ตอนแรกเป็นผักล้มลุก เป็นผักที่ปลูกส่งตลาด เช่น พักทอง พักเขียว แตงกวา ปลูกเพื่อความอยู่รอด แต่เจออุปสรรค คือการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางและมีทุนในการผลิตน้อย แต่สามารถเลี้ยงตัวเองเรื่อยมา เพราะพี่น้องชาวไทยทรงดำ มีความขยันอดทน ต่อมาอาชีพปลูกผักผลไม้ไม่ได้ผลจึงเปลี่ยนอาชีพปลูกผักทอง ตอนแรกจะทำอะไรไม่แน่นอน เพราะน้ำท่วมบ่อยและท่วมสูง พ.ศ. 2531 น้ำท่วมหนักสุด เป็นวาทภัยยุคภัยที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ หลายครอบครัวต้องอพยพไปอยู่บนถนน ต้องพินตัวกันใหม่อีกครั้งกว่าจะมา เป็นปัจจุบันก็ต้องต่อสู้กันหลายปี เพิ่งจะมาอยู่ได้ก็เมื่อไม่กี่ปี กว่าที่จะลงหลักปักฐานกันได้

ปัจจุบันชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรทำสวนปาล์ม มีอาชีพรองคือ ประมงพื้นบ้าน ปลูกผัก และรับจ้างที่โรงงานใกล้หมู่บ้าน ด้านองค์กรชุมชน รวมทั้งผู้นำชุมชนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มครูภูมิปัญญาชุมชน และกลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาชาวไทยทรงดำ

หลวงปู่แ่ผู้นำสร้างสำนักสงฆ์และโรงเรียน

นับตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้านดอนมะลิ เมื่อ พ.ศ. 2497 หมู่บ้านชาวไทยทรงดำ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังไม่มีวัดและโรงเรียนแต่อย่างใด กลับตรงข้ามว่าเป็นท้องทุ่งและป่ารก หลวงปู่แ่เป็นพระสงฆ์ชาวไทยทรงดำที่ได้บวชเป็นพระที่จังหวัดนครปฐม ได้มาเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้วเล็งเห็นว่าภายในหมู่บ้านไม่มีวัดและโรงเรียน จึงได้สร้างสำนักสงฆ์บ้านไทรงามขึ้นบริเวณริมแม่น้ำตาปี ใน พ.ศ. 2502 - 2503 มีพระมาอาศัยอยู่เพียง 2 - 3 รูป ต่อมาหลวงปู่แ่จึงเกิดความคิดว่าในหมู่บ้านควรมีการสร้างโรงเรียน เพื่อให้เด็กในหมู่บ้านได้รับการศึกษาใน พ.ศ. 2505 อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับผลกระทบจากวาตภัยแหลมตะลุมพุก ต้นไม้ในหมู่บ้านล้มระเนระนาดจำนวนมาก หลวงปู่แ่จึงชักชวนชาวบ้านให้ร่วมไม้ร่วมมือนำไม้ที่ล้มนั้นมาสร้างเป็นโรงเรียนบ้านไทรงามขึ้น ซึ่งสร้างโรงเรียนเสร็จในปลายปี 2508 และได้ทำการเปิดโรงเรียนในต้นปี พ.ศ. 2509 ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2512 ได้ย้ายจากสำนักสงฆ์มาสร้างวัดดอนมะลิขึ้น โดยได้รับการบริจาคที่ดินและความร่วมมือจากชาวบ้านภายในชุมชน ด้วยชุมชนบริเวณดังกล่าวไม่มีถนน การคมนาคมค่อนข้างลำบาก รัฐบาลเข้าไม่ถึงซึ่งวัดดอนมะลิในช่วงแรกมีเพียงกุฏิพระและศาลาเพียงเล็กน้อย ไม่มีเมรุและโบสถ์เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะนำมาทำพิธีกรรมเผาศพที่วัด บริเวณป่าช้าวัด ซึ่งเป็นการเผาแบบโบราณโดยใช้ไม้มากองแล้วเอาโลงตั้งเผาแบบเรียบง่าย ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นการเผาบนกราน โดยการก่ออิฐขึ้นสองข้างและทำโคก ซึ่งภายในชุมชนจะไม่มีพิธีฝังศพในป่าช้า เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนเป็นที่ลุ่มเกิดน้ำท่วมขังบ่อยครั้ง หากมีการฝังศพอาจทำให้เกิดโรคระบาด ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2550 ได้มีการสร้างเมรุขึ้น เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม ต่อมาหลังจากนั้นได้มีการสร้างศาลาอเนกประสงค์ข้างเมรุ สร้างโบสถ์

สร้างภูมิรับรอง สร้างบ้านไทยทรงดำ และสร้างห้องสมุดซึ่งห้องสมุดนั้นยังสร้างไม่เสร็จ อยู่ในระหว่างการดำเนินการ ซึ่งมีชาวบ้าน และแรงงานพม่าจากโรงงานในบริเวณชุมชน มาช่วยสร้าง (สัมภาษณ์เชิงลึก นายฉมวย มาตสะอาด, 2559) บทบาทของวัดดอนมะลิ ต่อชุมชนชาวไทยทรงดำ ถือได้ว่าวัดดอนมะลิเป็นแหล่งรวมจิตใจของผู้คนภายในตำบลท่าข้าม ทั้งชาวไทยทรงดำและชาวพื้นเมืองทางบักซ์ใต้ หากวัดมีการจัดงานต่างๆ จะได้รับความร่วมมือร่วมมือจากชาวบ้านภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งวัดดอนมะลิจะมีการจัดกิจกรรมและงานประเพณีทั้งของพุทธศาสนาและประเพณีของชาวไทยทรงดำ ซึ่งประเพณีทางพุทธศาสนา ได้แก่ งานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยจัดบริเวณลานวัดดอนมะลิ ภายในงานจะมีการฟ้อนแคนของชาวบ้านในชุมชน บ้านทับขัน ไทรงามและท่าสะท้อน เป็นงานประจำปีภายในงาน มีวงแคนทั้งแบบดั้งเดิม และแบบประยุกต์แข่งประชันกัน โดยงานฟ้อนแคนจะจัดขึ้นในเดือน 5 ของทุกๆ ปี ซึ่งภายใน 2 - 3 ปีที่ผ่านมาที่ชุมชนไทยทรงดำในอำเภอพุนพินได้มีการรื้อฟื้นและสาธิตการละเล่น ลูกช่วง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าลูกมะกอน ขึ้นในงานประจำปีเพื่อส่งเสริม ให้มีการฟื้นฟู ประเพณี วัฒนธรรมไทยทรงดำ ในการเล่นลูกช่วง จะประกอบด้วยถุงผ้าที่ใส่ เม็ดมะขาม และทรายไว้ภายใน ซึ่งถุงผ้านี้จะร้อยด้วยเชือกถักด้วยฝ้ายยาวประมาณ 1 เมตร ใช้สำหรับ แกว่งเป็นวงกลมแล้วโยนเหวี่ยงไป ให้ฝ้ายตรงข้ามรับ สลับกันไปมา ในระหว่างการเล่น จะมีการพูดจาหยอกเย้าเกี่ยวพาราสีกันเพื่อความสนุกสนานไปด้วย ซึ่งการเป่าแคน และ ร้องเพลงประกอบในขณะที่ฟ้อนจะเรียกว่า “บทขับ” โดยมี “หมอขับ” เป็นผู้ร้องนำ โดยฝ้ายหญิงจะเรียกว่า “แม่ขับ” ฝ้ายชายจะเรียกว่า “พ่อขับ” ในการขับร้องนั้น จะใช้ภาษาไทยทรงดำ ซึ่งในปัจจุบันมีการนำเครื่องดนตรีชนิดอื่นเข้ามาประกอบการบรรเลง อาทิ พิณ กลองชุด กีตาร์ และเครื่องขยายเสียง เป็นต้น ในการมาร่วมกิจกรรม ทุกๆ คน จะแต่งกายด้วยชุดไทยทรงดำ ฝ้ายหญิงจะนุ่งผ้าขึ้นลายแดงโม พาดผ้าเปียว ถ้าเป็นผู้สูงอายุมักคาดผ้าอ้างนม หรือผ้าคาดดอก และหม้อผ้าเปียวสีต่างๆ ในส่วนของฝ้ายชาย จะใส่เสื้อโตะหรือเสื้อไท นุ่งส้วงฮีและคาดกระเป๋าสีสันสวยงาม ภายในงานประเพณีสืบสาน วัฒนธรรมไทยทรงดำจะได้รับความร่วมมือจากคนภายในชุมชนทั้งคนพื้นถิ่นชาวไทยทรงดำ ซึ่งมีเครือข่าย พี่น้องไทยทรงดำจากที่ต่างๆ ทั้งในภาคใต้และภาคอื่นๆ มาร่วมงานกัน อย่างคับคั่ง ซึ่งเป็นงานประเพณีที่สร้างความสนุกสนานให้แก่ชาวบ้านภายในชุมชน และ

เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมไทยทรงดำบนพื้นที่ทางพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์
เชิงลึก นางสาวภัสรา รุ่งพันธุ์, 2559)

Timeline: ชุมชนดอนมะลิ อำเภอพุนพิน

ภาพที่ 1 ช่วงระยะเวลาของชุมชนดอนมะลิ

ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ

ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ เกิดขึ้นจากการที่เยาวชนไทยทรงดำในหมู่บ้านได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำที่ปัจจุบันได้เลือนหายไป จึงได้เริ่มทำงานวิจัยเพื่อต้องการให้ชาวบ้านเกิดสำนึกมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยทรงดำ โดยใช้กระบวนการวิจัยงานเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน จนในปี พ.ศ. 2552 ได้กลายเป็นโครงการการฟื้นฟูวิถีชีวิตร่วมกัน ในปีเดียวกันเยาวชน แกนนนำ และชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านได้ร่วมกันสร้างบ้านไทยทรงดำขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันชาวไทยทรงดำมองเห็นว่าบ้านไทย ทรงดำแบบดั้งเดิมกำลังจะสูญหายไป จึงนำไปสู่การศึกษาที่เพชรบุรี และสร้างบ้านไทรทรงดำขึ้น ภายในวัดดอนมะลิ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อมาเยาวชนไทยทรงดำ ในหมู่บ้านได้เกิดแนวคิดต่อยอดให้บ้านไทยทรงดำกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนภูมิปัญญา โดยชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่า “ถ้าต้องการที่จะเรียนรู้

อย่างลึกซึ้งก็อย่ามองเพียงแค່ภายนอก ต้องมาคิดว่าไทยทรงดำที่แท้จริงเป็นอย่างไร และที่เข้ามาศึกษา เพื่ออะไรไม่ใช่เข้ามาเพียงเล่นสนุกเท่านั้น” (สัมภาษณ์เชิงลึก นายจันทรัตน์ รุ่งพันธ์, 2559) จึงได้มีการเปิดศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำให้ความรู้กับเยาวชน และชาวบ้านที่สนใจ ในทุกวันเสาร์ วันอาทิตย์ โดยเปิดเหมือนโรงเรียนแต่เปิดครึ่งวัน เพื่อให้เยาวชนหลังจากที่มีเวลาว่างมาเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำโดยการจัดเป็น ฐานต่างๆ เช่น ฐานภาษา ฐานลายผ้า และฐานฟ้อนรำ ซึ่งเยาวชนสามารถเลือกเรียนได้ แต่ส่วนใหญ่จะเลือกเรียนทุกฐาน ในการจัดกิจกรรมไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น พุทธที่ใช้ในการทำกิจกรรมมาจากทุน สกว. ที่ใช้ในการวิจัย นอกจากนั้นเด็กๆ ก็จะห่อข้าวมากินเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย กฎกติกาในการเข้าร่วมกลุ่มจะต้องสื่อสารภาษาไทยทรงดำเบื้องต้นได้ เช่น การแนะนำตัวเป็นภาษาไทยทรงดำรู้จักผลไม้ เป็นภาษาไทยทรงดำ บอกอวัยวะร่างกายเป็นภาษาไทยทรงดำ นอกจากนั้นผู้หญิงต้องฝึกฟ้อนรำไทยทรงดำทุกคน ซึ่งถือได้ว่าส่วนหนึ่งการสร้างบ้านศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลการวิจัย (สัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวภัสรา รุ่งพันธ์, 2559)

ภาพที่ 2 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ ณ วัดดอนมะลิ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2559

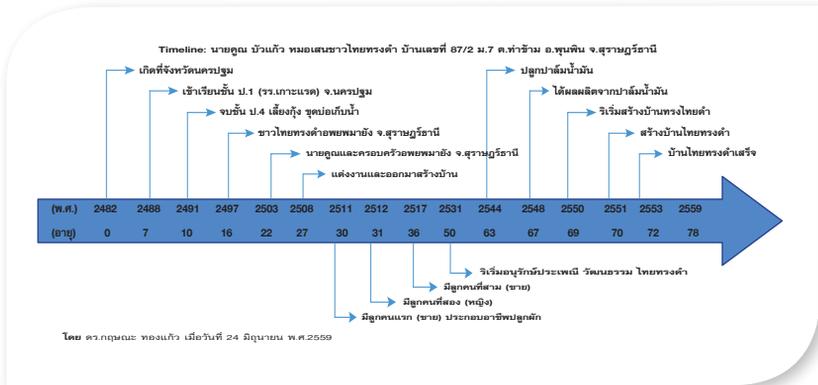
หมอเสนผู้สืบสานพิธีกรรมในชุมชน

ชุมชนดอนมะลิมีหมอเสนที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เหลืออยู่ปัจจุบันเพียงคนเดียวคือ นายคุณ บัวแก้ว อายุ 78 ปี นายคุณริเริ่มหันมาให้ความสนใจการสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำด้วยการทำหน้าที่หมอเสน เมื่อ พ.ศ. 2531 ในขณะที่มีอายุ 50 ปี เพราะลูกเริ่มที่จะสามารถรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่เศรษฐกิจของครอบครัวเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการปลูกผักมาสู่สวนปาล์มน้ำมันใน พ.ศ. 2544 และได้รับผลผลิตและรายได้สูงขึ้นในช่วง พ.ศ. 2548 นายคุณก็สามารถดูแลครอบครัวและได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มชุมชนสืบสานภูมิปัญญาไทยทรงดำที่มี คุณภัสรา รั้วพันธ์ เป็นผู้นำกลุ่มและได้เข้ามาร่วมกิจกรรมร่วมสร้างศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำ ซึ่งสร้างขึ้นในวัดดอนมะลิ ปัจจุบัน นายคุณยังคงทำหน้าที่สอนภาษาไทยทรงดำให้กับชุมชนและผู้สนใจ

ภาพที่ 3 นายคุณ บัวแก้ว หมอเสนชุมชนดอนมะลิและผู้สอนภาษาไทยทรงดำ
ถ่ายเมื่อ วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2559

ชุมชนคอนมะลิ : ศูนย์กลางวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 4 ช่วงระยะเวลาของ นายคุณ บัวแก้ว

สิ่งศักดิ์สิทธิ์

การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเลือนหายไปค่อนข้างมาก แต่ภายในชุมชนชาวไทยทรงดำอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้แก่

1. ศาลเจ้าอารีดำ เป็นศาลเจ้ามุสลิมซึ่งชาวไทยทรงดำเชื่อว่าในอดีตชาวมุสลิมได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อน มีการเช่นไหว้ด้วยไก่ ซึ่งหมู่บ้านหนองจอกที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเป็นหมู่บ้านชาวมุสลิม

ภาพที่ 5 ศาลเจ้าอารีดำ ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2559

2. เจ้าพ่อเสื่อ ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าจะช่วยในเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ของหาย ฝนฟ้าอากาศ และการเกษตรทวาร เป็นต้น จะมีการแก้บนด้วยเหล้า เบียร์ ไก่ ประทัด ขนมหวาน ฯลฯ และตามที่ได้กล่าวบนบานไว้

3. เจ้าพ่อเขาน้อย โดยมีการเล่าสืบต่อกันมาว่าเจ้าพ่อเขาน้อยนั้นมาจากภูเขาส่งซึ่งเชื่อว่าจะช่วยในเรื่องของฝนฟ้าอากาศ และการประกอบอาชีพ ในอดีตสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวไปข้างต้นมีการประทับร่างทรง แต่ในปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอด นอกจากนั้นในอดีตมีการแก้บนที่ศาล แต่ในปัจจุบันมีการจุดประทัดแก้บนที่บ้าน เพราะมีความสะดวกรวดเร็วกว่า ซึ่งทั้งสามศาลนี้คนในชุมชนได้มีการทำพิธีเลี้ยงศาลประจำปี เดือนเมษายน ในช่วงวันเสาร์หลังสงกรานต์ ในพิธีเลี้ยงศาลจะมีข้าว ขนมหวานอย่างเช่น บัวลอย (สนทนากลุ่มชุมชนวัดดอนมะลิ, 2559) และ

4. ศาลเขาหัวควาย หมู่บ้านเขาหัวควาย หมู่ 7 ตำบลท่าข้าม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำตาปี เป็นศาลของคนพื้นถิ่นปักษ์ใต้ซึ่งชาวบ้านทั้งคนพื้นถิ่นชาวไทยทรงดำและผู้ที่มาอยู่อาศัย จะให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีการณ์ที่เกิดปาฏิหาริย์อยู่หลายครั้ง อย่างเช่นกรณีของ นางสมใจ บัวแก้ว ที่ได้ตกเลือดจากการคลอดลูกคนสุดท้ายทำให้เสียชีวิต

แต่เมื่อลูกชายได้ไปบนบานที่ศาลเขาหัวควายว่าหากแม่ฟื้นขึ้นมาจะทำการบวชให้ 3 พรรษา หลังจากนั้น นางสมใจ บัวแก้ว ก็ได้ฟื้นขึ้นมา (สัมภาษณ์เชิงลึก นางสมใจ บัวแก้ว, 2559) ซึ่งเป็นปฎิหาริย์อย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเคารพศรัทธา

ช่างฝีมือผู้สืบสานวัฒนธรรมสิ่งของเครื่องใช้

การแต่งกายของชาวไทยทรงดำในอดีตในอำเภอพุนพินจะนุ่งขึ้นลายแดงโมมีลักษณะตาห่าง ใช้กระดุมเม็ดผักบุ้ง แต่คนที่สามีเสียชีวิตจะมีตีนขึ้น ส่วนรูปแบบการแต่งกายของชาวไทยทรงดำที่ชุมพรและสุราษฎร์ธานี ได้รับแบบอย่างมาจากที่เพชรบุรี การตัดเย็บเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำในงานพิธีต่างๆ เช่น เสนบ้าน แต่งงาน (สัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวภัสรา ฐิพันธ์, 2559) นอกจากนี้ นางสมใจ บัวแก้ว เป็นช่างตัดเย็บหมอนนุ่ง เสื้อ ลายผ้า ได้ประยุกต์ลายผ้าต่างๆ ในการเย็บเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำ ซึ่งในอดีตจะมีลายผ้าไม่มากนัก มีเพียงลายดอกจันทร์ ลายแปบ ลายดอกเต้า ลายดอกบัว แต่ปัจจุบันมีลายผ้ามากกว่า 20 แบบ เช่น ลายปีกผีเสื้อ ลายดอกมะลิใหญ่ ลายดอกมะลิเล็ก ลายดอกมะลิซ้อน ลายดอกทานตะวัน ได้รูปแบบมาจากที่รองแก้วนํ้าก็เลยนำมาประยุกต์ใส่ลงในเสื้อผ้า ลายดอกมะละกอ ดอกทำไม่รู้จะเสร็จ ดอกดาวล้อมเดือน (สัมภาษณ์เชิงลึก นางสมใจ บัวแก้ว, 2559) ในความคิดของการเปลี่ยนลายผ้าจากอดีตสู่ปัจจุบัน นางสมใจ บัวแก้ว กล่าวว่า “เวลาเราตัดผ้าแล้วนำมาประกอบแบบไหนจะสวย ถ้าไม่สวยก็เลาะออก” (สัมภาษณ์เชิงลึก นางสมใจ บัวแก้ว, 2559) ซึ่งลายที่ นางสมใจ บัวแก้ว คิดนั้นจะไม่เหมือนกับที่อื่นๆ และเวลามีงานเสนบ้านชาวไทยทรงดำ ก็จะมาซื้อเสื้อผ้าในราคาชุดละประมาณ 1,000 บาท ซึ่งมีราคาถูกกว่าในหลายๆ พื้นที่ อย่างเช่นที่จังหวัดนครปฐมซื้อขายในราคาถึง 1,700 บาท เพื่อนำไปใส่ในงานประกอบพิธี นอกจากนี้ นางสมใจ บัวแก้ว ได้ทำเสื้อผ้า พวงกุญแจ กระเป๋า จำหน่ายให้กับชาวบ้านไทยทรงดำ นักศึกษา ชาวต่างชาติและยังมีการสอนการเย็บลายผ้าให้กับเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านไทรงามรวมถึงชาวแคนาดาอีกด้วย ซึ่งรายได้จากการขายผ้าไทยทรงดำที่ไม่รวมงานเย็บผ้าที่อื่นมีรายได้ครั้งปีละ 10,000 บาท ทศนคติในการสืบทอดการเย็บผ้าไทยทรงดำ นางสมใจ บัวแก้ว ได้กล่าวไว้ว่า “ได้สอนนักเรียนแต่ไม่รู้ว่าจะช่วยกันสืบทอดหรือไม่

และหลานของตนเองเป็นผู้ขายตนเองก็ได้สอนเอาไว้แต่ก็ไม่ค่อยสนใจที่จะทำ”(สัมภาษณ์เชิงลึก นางสมใจ บัวแก้ว, 2559) เพราะด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้ชาวไทยทรงดำจำต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตสู่สังคมตลาดมากขึ้นเหมือนผู้คนในสังคมทั่วไป

ภาพที่ 6 นางสมใจ บัวแก้ว ช่างฝีมือผู้สืบสานวัฒนธรรมสิ่งของเครื่องใช้
ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2559

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดย นายไร ทองศรีสุพรรณ เป็นผู้ก่อตั้งร่วมกับชาวบ้านในชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เก็บเงินให้สมาชิกตั้งแต่ 100 - 1,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 300 คน มีเงินสะสมประมาณ 600,000 บาท กลุ่มนี้มีหน้าที่ในการสนับสนุนการออมทรัพย์ และปล่อยให้สมาชิกกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ชาวบ้านนำเงินไปใช้ในการเกษตร ซึ่งจะมีการประชุมภายในกลุ่มทุกๆ วันที่ 20 ของทุกเดือน บทบาทของกลุ่มต่อสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทยทรงดำ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ มีการใช้ภูมิปัญญาไทยทรงดำเข้าไปเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เรื่องที่ดิน ซึ่งชาวไทยทรงดำเชื่อว่าที่ดินเป็นสิ่งสำคัญในการก่อให้เกิดวัฒนธรรม “ถ้าไม่มีที่ดิน

วัฒนธรรมจะไม่นิ่ง” นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำเชื่อว่าการมีถิ่นฐานที่มั่นคงทำให้วัฒนธรรมขยายไปอย่างกว้างขวาง ชาวไทยทรงดำจึงได้มีการรักษาอัตลักษณ์ เมื่อมีโอกาสในการเผยแพร่วัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ก็จะนำเรื่องที่ดินเข้าไปพูดและเชื่อมโยงหากมีการต่อสู้เรื่องที่ดินก็จะนำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการต่อสู้โดยชาวไทยทรงดำเชื่อว่าการมีที่ดินไม่ใช่เพียงเพื่อทำมาหากินเท่านั้น แต่เป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมซึ่งถือได้ว่าที่ดินเป็นเงื่อนไขสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม

บทสรุป

ชุมชนบ้านดอนมะลิเป็นชุมชนแรกของชาวไทยทรงดำนับแต่ พ.ศ. 2496 ที่ได้ลงหลักปักฐาน และตามมาด้วยการก่อสร้างโรงเรียนบ้านไทรงามใน พ.ศ.2498 และมีสำนักสงฆ์เกิดขึ้นในชุมชน พ.ศ. 2503 ภายใต้การนำของพระชาวไทยทรงดำ พระครูสุนทร วุฒิธรรม หรือหลวงพ่อแอ ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่สำนักสงฆ์ไปอีกฝั่งของถนนเป็นวัดดอนมะลิโดยทับซ้อนกับป่าช้าของชาวไทยทรงดำ ต่อมาใน พ.ศ. 2552 ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านดอนมะลิก็ได้มีศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำในวัดดอนมะลิ ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมให้ชาวไทยทรงดำ ใช้เป็นพื้นที่ส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ จัดกิจกรรม ถ่ายทอดความรู้ อบรมฝึกสอนเยาวชน ภายใต้การสืบสานวัฒนธรรม นอกจากนี้ในชุมชนมีหมอลำที่ทำหน้าที่ในเชิงพิธีกรรม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการรวมกลุ่มเยาวชนสืบสานวัฒนธรรม ช่างฝีมือ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การเข้ามาของหน่วยงาน มูลนิธิ และโครงการวิจัยต่างๆ ส่งผลให้ชุมชนบ้านดอนมะลิมีนักวิจัยและกลุ่มเยาวชนที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ดังนั้นชุมชนดอนมะลิจึงได้สะสมองค์ความรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ในรูปแบบของการเล่าเรื่อง เสวนา งานวิจัย การแสดงในพื้นที่วัฒนธรรม ดังนั้น การกระทำทางสังคมต่างๆ ของชาวไทยทรงดำจึงได้ปฏิบัติการอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมจนส่งผลให้วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนมะลิมีความเป็นพลวัตเรื่อยมาและได้กลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษา ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวไทยทรงดำภายใต้ การต่อสู้ต่อการถือกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินในสังคมปักษ์ใต้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทดำ. (2552). **รากเหง้าปู่เป้าเขาย่า ประวัติศาสตร์ สังคม และการสืบทอดภูมิปัญญาไทดำ**. สุราษฎร์ธานี : สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย.
- ชวน เพชรแก้ว. (2547). “ชุมชนไทยทรงดำบ้านดอนรวบ : ความสุขบนพื้นฐานวัฒนธรรม ดั้งเดิมและการปรับตัวในภาวะความเปลี่ยนแปลง” ใน **นวัตกรรมสร้างสุขภาพ ภาคใต้เสนอต่อสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2548). **โครงสร้างผู้กระทำการ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2555). “บทวิจารณ์หนังสือ Structuration Theory by Rob Stones. 2005” **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. 8(3): 191-200.
- เพชรตะบอง ไพศุนย์. (มปป). **เอกสารแม่น้ำโขง-สาละวิน : ไทยทรงดำ : ความเป็น ชายขอบ ในกระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์**. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ภัทริยา ยิมเรวัต. (2544). **ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย. (2548). **ไทยทรงดำ**. นครปฐม : มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย.
- อภิวัฒน์ โพธิ์सान. (2552). **สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุคลากรกรม

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านเขาตอก โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา และ นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2559 บ้านเลขที่ 93 ชุมชนบ้านแหลมมยุง หมู่ที่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา นางสาวอรทัย คำสงฆ์ นางสาวอุษา แจ้งอาญา นางสาววรรณิษา ช่วยสม และนายปฐวี แสงชาติรี วันที่ 12 ธันวาคม 2559 ณ วัดดอนมะลิ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนทนากลุ่มบ้านนาสาร โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา และนางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ณ บ้านเลขที่ 56 ซอย 5 ถนนพุลศิริ ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นายคุณ บัวแก้ว โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นายศิริ ทັນสมัย โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2559 บ้านเลขที่ 56 ซอย 5 ถนนพุลศิริ เทศบาลบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นายจันทรัตน์ ฐิพันธ์ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นายฉมวย มาดสะอาด โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559 ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวภัศรา ฐิพันธ์ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559 ณ ศาลาน้อย ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นายไร ทองศรีสุพรรณ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2560 วัดดอนมะลิ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นางสมงาม เวียนสาว โดย นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2559 บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

สัมภาษณ์เชิงลึก นายสมยศ สระทองอ่อน โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม
2559 ณ บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึก นางไสว สุวรรณศรี โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน
2559 บ้านเลขที่ 446 ตำบลนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี